

Rates: homenatge o denúncia?

Ja gairebé al final d'aquesta *nouvelle*, guanyadora del Premi Fundació Enciclopèdia Catalana 2003, el protagonista demana que el deixen en pau, ja que tot el que li està passant sembla com si fóra fruit d'una embriaguesa literària al més pur estil quixotesc. G. Mora, l'innocent, apàtic i fleumàtic personatge que pateix en carn pròpia la tan temuda repressió franquista a les dependències de la Via Laietana, queda completament trastocat quan s'adona que pot arribar a formar una família. Res del que ha vist no l'ha sorprès tant com aquesta possibilitat, el seu cor s'entendreu, tot i això es veu incapaç de denunciar Jordi Pujol, la seva fe li ho impedeix: «M'empatollo que sóc cristià. No vull riqueses, m'estimo més salvar l'ànima». Tot el contrari que l'últim personatge que apareix a la narració, si voleu saber qui és, ja sabeu on trobar-lo.

Manel Zabala ens presenta un conte allargassat amb un to que ell qualifica de «realisme fabulístic», a partir del qual s'analitza l'evolució de Barcelona en els últims quaranta anys. És, precisament, un personatge insignificant, simpatitzant d'Unió, culte i solitari —tan decent que se sorprén a ell mateix pensant que el seu torturador deu trempar i tot, mentre fa la seua faena—, l'escollit per fer aquesta passejada transtemporal per una ciutat que ha acabat sent la capital d'una Catalunya «en què ningú no la caga, en què ningú no dimiteix, on les querelles s'arxiven», com diu un dels personatges, un nou Hollywood.

Els fets del Palau de la Música li serveixen a l'autor com a excusa per iniciar aquest recorregut irònic i cruel, despulrat, però precís, amb petits tocs d'humor, que no deixarà indiferent ningú. En aquell 19 de maig de 1960, se celebrava el centenari del naixement de Joan Maragall i un grup d'activistes polítics es va atrevir a entonar el cant de la senyera al Palau de la Música en presència dels ministres de Franco. Entre ells, estava el mateix Jordi Pujol, que fou empresonat des-

Manel Zabala
Rates
Proa, Barcelona, 2005
111 pàgs.

prés d'un consell de guerra. L'autor situa en aquest mateix indret i aquell mateix dia el seu protagonista, G. Mora, que, com que coneixia la lletra de la mítica cançó maragalliana, s'afegeix als qui la cantaven, sense mesurar les conseqüències «fatals» —si ell vol— que aquest fet li pot comportar.

Així, G. Mora no sap ben bé com ni per què ha anat a parar a un dels punts més temuts de la repressió franquista, al cor mateix de Barcelona. I d'ací en podrà eixir viu si denuncia algun dels seus companys.

El problema és que, com se'ns diu al principi, G. Mora no té amics i ha anat al Palau «per lliure». No pot delatar ningú, perquè no milita en cap partit, ni està dedicat a la lluita clandestina antifranquista. No coneix cap dels que cantava amb ell. Com s'ho farà,

doncs? Amb l'ajut de tres personatges procedents directament del món fabulístic, tres animalets d'allò més agradables: una rata, una ratapinyada —eufemísticament tractada com a oreneta de nit— i un corb. La sordidesa d'aquests tres personatges és proporcional a la de tot allò que envolta aquella comissaria. Entre altres, podem esmentar el torturador valencià, a qui anomenen significativament Bou, un personatge sense escrúpols ni cervell que, després d'assassinar un dels presos més compromesos, Pèric, se'n va a casa a menjar-se un all i pebre. El narrador s'entreté a explicar-nos magistralment com neteja les anguiles i com aquestes, una vegada escapçades, encara es belluguen. Amb el mateix detall també se'ns expliquen algunes de les tortures infligides als presos.

La funció dels tres animalons serà la de convèncer a G. Mora perquè salve la pell denunciant al futur president de la Generalitat, i per això se l'emporten en un viatge a través del temps a veure en què es convertirà Barcelona i Catalunya en el futur.

La demagogia, la corrupció, la manca d'ideals, el capitalisme ferotge i l'especulació, la ciutat frívola i de disseny, etc., apareixen, ben sovint, amb noms i cognoms, al llarg de la narració. Rep tothom, com comentava el crític Julià Guillamon. Davant de tanta desolació, G. Mora ho té fàcil, segons els seus tres àngels custodis, només ha de donar un nom.

Tot i que el diàleg d'aquesta *nouvelle* amb *Una cançó nadalenca*, de Dickens, és constant —i molt ben tractat—, el corb li acaba dient que a diferència dels esperits que volen salvar l'ànima de l'amargat Scrooge, ells no s'han fixat el llistó tan alt: «El ratolí, l'orenet i jo el que volem és que visquis, que engeguis a prendre pel sac els principis i visquis». El dilema ètic està servit, literàriament ben servit, i això compta.

Isabel Clara Moll